

KLISZEK NÉMETH NOÉMI¹**Szent Sebestyén kultuszának alakulása a keresztény politika- és társadalomeszme változásainak a fényében****The evolution of Saint Sebastian's cult in light of changes inside Christian politics and society****Absztrakt**

Már a kereszténység kialakulásának kezdetén megjelentek a vallási közösség életében azok a példaképek – elsősorban mártírok –, akik maguk is az akkori haderőben teljesítettek szolgálatot. Kultuszukban olyan hagyományos keresztény értékek jelennek meg, mint például a bátorság, vagy az önfeláldozás. Ezek a vértanúk, keresztény hitük megvallásával szembe kerültek koruk társadalmával, politikai vezetésével, hitükhöz való ragaszkodásért az első évszázadokban életüket is feláldozták. A korai keresztény közösségek számára mártírhalált halt – később szentként tisztelt – példaképek kultikus tisztelete könnyen kiépült. Az egyes fegyvernemek, esetenként egész hadseregek tekintettek rájuk példaképként, és ezért életük, tanításuk vagy írásos utasításai hozzájárultak egy etikai rend kialakulásához a haderőn belül. A fegyvernemi védőszentek kultusza a történelemben az aktuális társadalmi, politikai elvárásoknak, valamint az egyes haderők igényeinek megfelelően formálódott. A történelem során egyértelmű igény fogalmazódott meg a különböző fegyvernemeknél, hogy az általuk példaképnek és védőszentnek tartott katonaszent kultusza a szervezet integráns része legyen. Az egyes fegyvernemekhez kapcsolódó keresztény szentek életének bemutatása hozzájárulhat a mai modern haderőben felmerülő etikai kérdések átgondolásához is, emellett segíthet a napjainkban megjelenő új típusú kihívások leküzdésében is.

Kulcsszavak: katona, kereszténység, társadalom, védőszent, vértanú

¹ Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola, doktorandusz hallgató - National University of Public Service, Doctoral School of Military Sciences, PhD student, E-mail: kliszekn@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8902-1355

A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében működtetett Ludovika Kutatócsoport keretében, a Nemzeti Közszerológiai Egyetem felkérésére készült.

Abstract

If we look at the history of the first centuries of Christianity, we will find that some people whom the followers of the new religion regarded as examples – usually after their martyrdom – were members of the Roman military. The cult of these military men is built upon the fact that their lives and deaths reflected traditional Christian values like bravery or self-sacrifice. The reason why these people became martyrs was, that in the conflict between Christians and the contemporary society and government they stuck to faith even if this decision meant the loss of their lives. So it is not surprising that soon the whole early Christian community started honouring these martyrs, many of whom later were treated as saints of Christianity. This practice reached the armed forces as well and some of them were adopted either as the patron saints of a given combat arm or as the patron of the armed services of a whole country. During this process some examples of their lives or excerpts from their teachings were used to create a new Christian military ethos. However, the system of military patron saints is not a rigid one, instead it always reflects important social, political and military requirements of any given period. Throughout history it became clear for every combat and combat support arm that the way they must honour their patron saint in an organic way. Examining the lives of these Christian patron saints may have a positive role in finding solutions for those pressing ethical issues and other new types challenges which our modern armed forces must answer in order to succeed.

Keywords: *Christianity, Martyr, Patron Saint, Society, Soldier*

SZENT SEBESTYÉN VÉRTANÚ, A SEBESÜLT ÉS BETEG KATONÁK VÉDŐSZENTJE

SZENT SEBESTYÉN KULTIKUS TISZTELETÉNEK SZEREPE ÉS JELENTŐSÉGE A FEGYVERES TESTÜLETEK-NÉL

A fegyvernemi védőszentek között Szent Sebestyén vértanú tisztelete az egyik legkorábban kialakult kultuszok egyike. A Kr. u. 354. év ünnepeit összefoglaló kronológiában, a *Depositio Martyrumban*² már azok között a római mártírok között említik, akiknek vértanúságáról megemlékeznek. Legendáját később *Jacobus de Voragine* a középkor legolvasottabb könyvében, a *Legenda Aureában* (1260) is földolgozta. Tisztelete ma is fontos helyen szerepel számos keresztény hagyományokat tisztelő nemzeti hadsereg életében.

A legenda szerint Szent Sebestyén római katona volt, a császári gárda tisztje. Narbonne-ban született, Milánóban élt, majd Diocletianus császár testőreként Rómában szolgált. Katonaként részt kellett vennie vértanúk kivégzésénél, ahol megismerte a római

² Depositio Martyrum 354

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

katonák kegyetlenkedéseit. A korai keresztény mártírok erkölcsi ereje hősiessé volt, készen álltak életüket is odaadni hitükért. Sokakat vonzott a vértanúság példája, a templomok imáiban pedig különleges tisztelettel emlékeztek meg róluk. Az első évszázadok keresztény szentjeinek megjelenése és tisztelete az apostolokhoz, evangélistákhoz és a mártírokhoz kötődik.³ A vértanúk krisztusi tanításhoz való feltétlen ragaszkodása, a hitért akár életük feláldozása pedig a közösség számára követendő példa lett.⁴ Sebestyént a keresztény vértanúk hősiessége és hite annyira magával ragadta, hogy ő is megkeresztelkedett, később katonatársai közül sokakat maga is megtérített.⁵ Egyszerre volt meggyőződéses keresztény és katona, aki tisztában volt vele, mekkora veszélyt jelent hitének felvállalása, hiszen már akkoriban is voltak olyan állások, hivatalok, amelyekben nem nézték jó szemmel, hogy valaki vallásos, különösen, hogy keresztény vallású legyen.⁶

A kereszténység csak Kr. u. 380-ban vált államvallássá a birodalom területén. A 3-4. században a római hadseregben komoly problémát okozott a katonák vallási hovatartozásának megosztottsága. Az eredeti római vallás képviselői mellett megjelentek a keresztény hitre áttért római katonák, Kr. u. 260-ban Gallenius császár türelmi rendeletét követően pedig a keresztények már a társadalom minden rétegében képviseltették magukat.⁷

Kr. u. 300 körül a becslések szerint a római össznépszerűség mintegy 10 százalékát tették ki a keresztények, létszámuk pedig tovább nőtt. A keresztény katonákat viszont akkoriban üldözték, közülük – Szent Sebestyénhez hasonlóan – sokan vértanúhalált haltak.⁸

Sebestyént legendája tehetséges szónokként mutatja be. Katonaként nagyon sokat segített a börtönben lévő keresztényeken, számos katonatársát, valamint előkelő római családokat térített meg. A kiterjedt keresztényüldözésnek végül maga Sebestyén is áldozatul esett. Térítő tevékenysége nem maradhatott titokban, Kr. u. 298 körül császári törvényszék elé került, a császár pedig – elrettentő példaként – saját katonatársaival nyilaztatta halálra. A legenda szerint nem halt bele a nyilazásba, egy római asszony, Iréne ápolásának köszönhetően felgyógyult sebeiből. Felépülését követően a Hercules templomban szertartást végző császár elé járult, ahol megvallva hitét újra kivívta korábbi patrónusa haragját, a császár halálra kövezte. Holttestét a Via Appia katakombáiban⁹ helyezték örök nyugalomra. Kultusza nagyon hamar elterjedt a környéken. Szent Ambrus (Kr. u. 339-397), Milá-

³ COOPER J. C. (szerk.): Dictionary of Christianity. Routledge, New York. 2013. p. 238.

⁴ UJHÁZI L.: A csoda szerepe és jogi bizonyítása a boldoggá és a szentté avatási eljárásokban. In: Nagypál Szabolcs, Bányai Ferenc, Bakos Gergely (szerk.) A vallási tapasztalat megértése: Jog, bölcselet, teológia. Budapest; Pannonhalma, L'Harmattan Kiadó. p 342.

⁵ Amega Kultúrorvostan: Megzenésített képek – megfestett zenék (8. rész) 2014. október. Forrás: http://www.ameganet.hu/wp-content/uploads/2014/08/Kepek_zenek_14_05.co_.pdf (letöltés ideje: 2017. 06.02.)

⁶ DIÓS I.: Napi kenyerünk. Homiliák a szentekről. Szent István Társulat, 2001. pp. 19-20.

⁷ ADRIÁNYI G.: Az egyháztörténet kézikönyve. München: Aurora, 1975. 35-36.

⁸ HORVÁTH Z.: Lelkészek a katonák között. Hadmérnök IV. évf. 2. szám - 2009. június

⁹ Magyar Katolikus Lexikon: katakomba (a gör. kata kymbas 'verem, mélyedés mellett' kifejezésből): öskeresztény földalatti temető.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

nó akkori püspöke száz évvel később a 118. zsolttárról mondott beszédében már milánói származásúként említi meg.¹⁰

A legenda szerint Szent Sebestyén a Palatinuson, a Via Bonaventura utcában halt vértanúhalált, amelynek egy kis templom állít emléket.¹¹ Abban az időben a Via Appián lévő katakombában őrizték Péter és Pál apostol testét is, az ő tiszteletükre épült a Basilica Apostolorum. Később az apostolok maradványait visszajuttatták a vatikáni dombon és az ostiai úton lévő temetkezési helyeikre, az őskeresztény bazilikát pedig az ott eltemetett Szent Sebestyén vértanúról nevezték el.¹² II. Jenő pápa Kr. u. 826-ban Szent Sebestyén ereklyéit átvitette a Szent Péter Bazilikába, ahonnan eredeti helyére csak később, a XIII. század elején III. Honorius pápa (1216-1227) juttatta vissza. A hét pápai bazilika közé tartozó San Sebastiano bazilikát az évszázadok alatt többször felújították, kiegészítették. A nagy kápolnát XI. Kelemen pápa építtette 1706-12 között, az 1672-ben elkészített kisebbik kápolna pedig, melynek oltárában ősi urna őrzi Szent Sebestyén ereklyéit, Francesco Barberini bíboros nevéhez fűződik. Az ereklyéket őrző oltár előtt álló életnagyságú hófehér márványszobor Giuseppe Giorgetti műve. A szent további ereklyéit őrzi az I. Miksa (1573-1651) bajor választófejedelem által 1625-ben építtetett kis kápolna oltára (nyilvessző Szent Sebestyén testéből).

III. Sixtus pápa a bazilika mellett egy kolostort is alapított, ahol a szerzetesek gondoskodtak a szent tiszteletének őrzéséről, az szertartások rendjéről és a zarándokok megfelelő ellátásáról. Vélhetően tőlük ered a Legenda Aureában is megtalálható Szent Sebestyén legenda is.¹³

Kultusza a 16. századig folyamatos, Rómában kilenc bazilikát építettek Szent Sebestyén tiszteletére. Kr. u. 680-ban a hagyomány szerint megmentette Rómát a pestistől, így lett Róma egyik patrónusa. Legtöbbször járványok idején hívták segítségül. A bátor katona mintaképe, akit hitének megvallásától semmiféle kínzás nem téríthetett el. A nyilazás kapcsán a lövészek, puskaművesek és a vadászok is patrónusukként tisztelik, de később a bőrcserzők, fűzőkészítők, gabonakereskedők, halottvivők, kefekötők, tímárok, tűzijáték-árusok, vaskereskedők védőszentje is lett.¹⁴

¹⁰ Taborilelkesz.hu: Szent Sebestyén vértanú - a beteg és sebesült katonák védőszentje.

Forrás: <http://www.taborilelkesz.hu/rovatok/unnepek/szent-sebestyen/> (letöltés ideje: 2017. 06. 12.)

¹¹ Lelki zarándoklat Róma: Szent Sebestyén vértanú példája nyomán. Forrás: <http://lelki-zarandoklat-roma.blogspot.hu/2013/10/7-szent-sebestyen-bazilika.html>

¹² Agárd Római Katolikus Plébánia: A Szent Sebestyén bazilika. Forrás: <http://www.agardikatolikus.hu/hit-es-mveszet/az-epiteszet-kuelhoni-remekei/301-a-szent-sebestyen-bazilika.html>

¹³ Taborilelkesz: Szent Sebestyén vértanú - a beteg és sebesült katonák védőszentje. Forrás: <http://www.taborilelkesz.hu/rovatok/unnepek/szent-sebestyen/>

¹⁴ MÁTRAI J.: Védő és segítő szentjeink. Szent István Társulat, 1941.

Katolikus Tábori Püspökség – Katonai Ordinariátus: Január 20. Szent Sebestyén vértanú - A sebesült és beteg katonák védőszentje. Forrás: <http://www.ktp.hu/kalendar/január-20-szent-sebestyen-vertanu-sebesult-es-beteg-katonak-vedoszentje>

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

POLITIKA ÉS TÁRSADALOM – A KERESZTÉNYÜLDÖZÉSEK KORA AZ 1. SZÁZAD VÉGÉTŐL A 4. SZÁZAD KÖZEPÉIG

A 4. század elején a római birodalomnak közel ötvenmillió lakója volt. Ehhez képest az eleinte szegényebb rétegekben, később pedig a középosztályban is egyre jobban elterjedő keresztény vallás azonban elenyésző részt képviselt. Becslések szerint Kr. u. 300 körül a birodalom nyugati területein mindössze kétmillió, keleten pedig hatmillió fő körül lehettek.¹⁵

A katonai szolgálat az első két évszázadban önkéntes alapú volt. A birodalom polgárai számára a *Légió*,¹⁶ a nem állampolgárok számára pedig az ún. *Auxiliák*¹⁷ nyújtottak lehetőséget a katonai szolgálatra. A nem állampolgárok számára az *auxiliában* eltöltött 25 év szolgálati idő biztosította a római állampolgárság, valamint a *kububium*, azaz a nem római feleséggel köthető házassághoz való jogot. A haditengerészetnél, bár kisebb méretű volt, mint a hadsereg és több nem római állampolgárt foglalkoztatott, hasonló volt a modell. Az *auxilia* szolgálat tehát tulajdonképpen a társadalmi és gazdasági előrelépéshez jelentett utat mindazok számára, akik nem voltak római állampolgárok.¹⁸ Bár az önkéntes alapú toborzás során a szolgálatot – az alkalmankénti sorozások kivételével – pénzzel ki lehetett váltani, a katonaság alapvetően elfogadott tevékenység volt. Az első évszázadokban a rómaiak a zsidók számára szigorúan megtiltották a katonaságot. Mivel pedig a keresztények egy része – akiknek jelenléte a társadalomban akkor még nem volt számottevő – a zsidó vallás árnyékában élt, jogi szempontból így ők is a zsidókhoz hasonló elbírálásban részesültek. Akkor kezdték el őket üldözni, mikor a kereszténység már hangsúlyosabban jelent meg a társadalomban. Támadások eleinte elsősorban vagy a keresztényeket feljelentő zsidók kezdeményezésére történtek, vagy olyan keresztényekre irányultak, akik elutasították, hogy a zsidósághoz hasonlóan korlátozzák őket. A szolgálai idő alatt keresztény hitre tért katonákat, valamint a légionáriusok kötelező szolgálatra ítélt keresztény fiait szintén üldözték.¹⁹ A harmadik nagy keresztényüldözés korszakában – annak ellenére, hogy a keresztény eszmék ártatlannak tűntek – az egyházközségek tulajdonképpen egyfajta államot alkottak az államon belül. Diocletianus és társcsászárai joggal láthattak tehát versenytársat a birodalom egész területén elterjedt és az egymással folyamatos kapcsolatban lévő keresztény közösségekben.

A keresztények katonasággal kapcsolatos hozzáállása terén napjainkban is az a legelterjedtebb elképzelés, hogy az első néhány évszázadban a keresztények pacifisták voltak, és elítélték a katonáskodást. Megtagadták a szolgálatot és hitüket megvallva akár a mártírhalt is vállalták meggyőződésükért. Az is egy általánosan elterjedt elgondolás, hogy a

¹⁵ ADRIÁNYI G.: Az egyháztörténet kézikönyve. München: Aurora, 1975. p. 23.

¹⁶ Légió: a római hadsereg alapvető szervezeti egysége.

¹⁷ Auxilia: a római birodalom provinciáiban állomásozó katonai csapat összefoglaló neve, a légók kivételével

¹⁸ JONES C.: Christians in the Roman Army: Countering the Pacifist Narrative (2012). Forrás: <https://gatesofnineveh.wordpress.com/2012/04/20/christians-in-the-roman-army-countering-the-pacifist-narrative/> Letöltés ideje: 2017. 09. 19.

¹⁹ HORNUS, J. M.: It is not lawful for me to fight. Herald Press, 1980. p.7.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

rómaiak – a keresztény eszmékben rejlő erőt felismerve – a gyorsan növekvő közösségeket a rendszer elleni fenyegetettségként értékelték és ezért a kezdetekben az új vallással szembeni megengedő, szinte közömbös elfogadás hirtelen kegyetlen üldözésbe csapott át. Amikor azonban ez nem érte el célját, sőt, egyre jobban terjedt a kereszténység eszméje, a római vezetés stratégiát váltott, és államvallássá tette az addig üldözött ideológiát. Az eseményeket kicsit közelebről vizsgálva azonban a helyzet ennél vélhetően árnyaltabb volt.

A fennmaradt dokumentumok alapján a keresztények katonáskodással szembeni ellenállását a krisztusi tanítások mellett más szempont is befolyásolta. A szeretetparancs és az erőszak-ellenesség alapjaiban határozta meg a keresztény értékrendet, a kínzások és a megfélemlítés hatására azonban – például pogány áldozat bemutatásával – sokan megtagadták hitüket. Az első századokban emellett nagy volt a szórás a szentírási könyvek magyarázata kapcsán is, de a katonai szolgálat elleni tiltakozás oka alapvetően a bálványimádás elkerülése volt.

Az antik világban minden népnek megvolt saját isteneivel rendelkező egyedi hitvilága, az egyes népek pedig teljes természetességgel fogadták el más népek isteneit. A római birodalomban az ún. államvallás a kereszténység kialakulásakor nem jelentett kizárólagos ideológiát. Nem nyomta el és nem irtotta ki a meghódított népek vallásait. Épp ellenkezőleg, a jogi szempontból megengedett vallás, az ún. *religio licita*²⁰ státust biztosított számukra. Az apostolok korában a keresztényeknek tehát vallási alapon nem volt konfliktusa a római birodalommal, sőt, a kereszténység egyfajta *modus vivendi*-t²¹ alakított ki mind a zsidó, mind pedig a pogány hatóságokkal szemben is. Ezt támaszthatja alá az is, hogy az őskeresztény írók műveiben sem találunk sem államellenes ideológiákat, sem más, zavart keltő politikai törekvéseket.²²

A vélhetően még Kr. u. 150 előtt, de már az apostolok kora után keletkezett *Didaché*²³-ban, amelyet az első évszázadokban nagyra értékelték, az élet útjáról szóló tanítás is a Tízparancsolatra épül.²⁴ Irenaeus az *Adversus Heresis*²⁵ című munkájában pedig az ösz-

²⁰ Religio licita: megengedett vallás.

²¹ Modus vivendi: békés egymás mellett élés. Olyan megoldás, amely a különböző érdekeket próbálja áthidalni vagy két ellentétes tényező egymás melletti létezését biztosítja. „Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, s Istennek, ami az Istené” (Mt 22,21). Szent Péter a jogos állampolgári köteleességek teljesítésére intette a híveket (1Pt 2,13), ugyanígy Szent Pál is (1Tim 2,2), aki születésénél fogva római polgár volt (ApCsel 22,28).

²² Diós I. - VICZIÁN J. (szerk): Magyar Katolikus Lexikon: III:44. Szent István Társulat. 1975. - BL:1893

²³ Didakhé (Az Úr tanítása a tizenkét apostol által a nemzeteknek). 1873-ban Philotheosz Brüenniosz nikomédiai metropolita Jeruzsálemben való zárandoklása alatt találta meg ezt tizenhat rövid fejezetből álló írást, amely elsősorban az egyház „szertartásait” és a közösségi élet szabályait rögzíti. A keresztény ókor nagyra értékelte és a későbbiekben is liturgikus és egyházfegyelmi iratok alapjául használták.

²⁴ VANYÓ L. (szerk.): Apostoli atyák: I. PPEK. 1988. p.48-49.

1. Két út van, egy az életé, egy halálé, a két út között pedig nagy különbség van. 2. Az élet útja ez: először, szeresd Istenedet, aki teremtett téged, másodsor, szeresd felebarátodat, mint önmagadat. Te se tedd azt másnak, amit nem akarsz, hogy neked tegyenek (vö.: Mt 12,37-39; Mk. 12,30-31; Sir

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

szes foglalkozás között a katonaságot is felsorolja az élet során hasznos és kívánatos tevékenységek között.

A római birodalomban tehát nem elsősorban vallási alapon üldözték a keresztényeket, nem a vallásuk miatt tiltották el őket a katonaságtól. A sokszínű, soknemzetiségű birodalom területén a teljes vallásszabadság mellett egyetlen kötelezettség volt: a császárkultusz alkalmankénti megvallása és áldozat bemutatása a római isteneknek. Az ilyen értelemben római vallásként megjelenő ideológiát pedig a polgároknak szigorúan tiszteletben kellett tartaniuk, ennek megtagadása hazaárulásnak számított. Bár a zsidó vallás alapvetően ellentétes volt a római ideológiával szemben, mégis kivételes – *religio licita* – helyzetben volt. A szabad vallásgyakorlást nem tiltották számukra, nem kellett katonai szolgálatot teljesíteniük és a magasabb állami hivatalok tisztségei is elérhetőek voltak számukra. Ezt a helyzetet örökölték a keresztények is, akiknek részvétele a hadseregben eleinte nem volt számottevő, mert az új vallás elsősorban azokon a területeken terjedt el, amelyeken kevés katonára volt szükség és nem volt jellemző a besorozás sem.

Az is téves nézet, hogy a kereszténység legszegényebb rétegekben hódított. Egy olyan vallás, amely elsősorban szent szövegek révén volt megismerhető, alapvetően feltételezi az olvasási képességet. A kereszténység tehát jellemzően a kereskedelmi hálózatok és a városi központok között, az adminisztrátorok és a kereskedők körében terjedt el. A római katonák, különösen a tisztek nagyobb valószínűséggel voltak írástudók, amire a közigazgatási feladatok ellátásához szükség is volt. A hadsereg egységei emellett folyamatosan mozogtak a birodalmon belül, így tulajdonképpen maguk a katonák vitték el a kereszténységet olyan új területre is, mint például Nagy-Britannia.²⁶

A közismerten rossz erkölcsű, kapzsiságáról és brutalitásáról híres katonaság tökéletes ellentétben állt a keresztény gondolkodásmóddal. Fennmaradt források tanúsítják, hogy a katonák kegyetlenségeit miközben az üldözéssel a kereszténységet az első évszázadokban gyökeresen ki akarták irtani, maguk a keresztények is számtalanszor elszenvedték. Szent Ignác Rómaiakhoz írt levele, Polikárp püspök, Pionius és Szent Cyprian mártírártája, vagy Eusebius „Palesztina vértanúi” c. műve egyaránt azokat a kifinomult kegyetlenségeket mutatja be, amelyekkel a katonák a keresztényeket kínozták. A római hadsereg katonái hírhedt brutalitásuk mellett lefizethetők is voltak, de fennmaradtak történetek olyan katonákról is – köztük Szent Sebestyénről –, akik segítőkészek és kedvesek voltak a keresztény vértanúkkal.²⁷

7,30; MTörv 6,5; Lev. 19,18; Mt 7,12; Lk 6,31). 3. Eme szavak tanítása pedig a következő: áldjátok azokat, akik átkoznak titeket, imádkozzatok ellenségeitekért, tartsatok bűjtöt azokért, akik üldöznek titeket. Milyen érdem az, ha azokat szerelitek, akik titeket szeretnek? Nemde ezt teszik a pogányok is? Ti viszont szeressétek azokat, akik gyűlölnék benneteket és ellenségeitek ne legyenek (vö.: Mt 5,44-47; Lk 6,32-33).

²⁵ MIGNE, J. P. (szerk.): Patrologia latina. IRENAEUS: Adversum heresis II/32/2.

²⁶ JONES C.: Christians in the Roman Army: Countering the Pacifist Narrative (2012). Forrás: <https://gatesofnineveh.wordpress.com/2012/04/20/christians-in-the-roman-army-countering-the-pacifist-narrative/> Letöltés ideje: 2017. 09. 19.

²⁷ HORNUS, J. M.: It is not lawful for me to fight. Herald Press, 1980. p.8-9.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

Tertullianus²⁸ híres művében az *Apologeticum*-ban arról ír, hogy a mártírok kiontott vére csak megerősíti a keresztény hitet.²⁹ A *De Corona* című írásában pedig – a keresztény írók közül elsőként – a kereszténység katonasággal kapcsolatos összeegyeztethetlenségével foglalkozik.³⁰ A császárimádás gyakorlata egyébként nem sokkal a kereszténység megszületése előtt alakult ki. Eleinte nem volt hangsúlyos és kötelező jellegű, így könnyen alkalmazkodott az egyes kultúrákhoz, helyi szokásokhoz. A császárok istenségként való tisztelete nem jentett személyi kultuszt, inkább a hatalom elismerését képviselte. A kötelező szertartások alapvetően külsőségekkel teli ceremóniák voltak, mégis ez volt az egyetlen összekötő eszme a birodalom népei között. Valójában csak Kr. u. 291-től nyilvánították magukat császárok *filii dei*-nek,³¹ vagyis isten fiainak, ezáltal isteneknek. Diocletianust például Jupiter fiának, Maximilianust Hercules fiának, Constantint pedig – a keresztény vallásra való áttérése előtt – Apolló fiának címezték. A hétköznapi élethez viszonyítva mindez még élesebben jelent meg a hadseregben. Mint hivatalos testület, a hadsereg a császárral azonosulva ugyanúgy megtartotta a hazához való hűség ceremóniáit. A keresztények azonban ezt a bálványimádással azonos kategóriaként értékelték, a bálványimádás elfogadhatatlansága pedig számos vértanút eredményezett. Diocletianus császár uralkodása alatt a nagy keresztényüldözés előkészítéseképpen megkezdte a keresztények módszeres kiirtását a hadseregből is. Parancsot adott nekik, hogy vagy tagadják meg hitüket, vagy hagyják el a szolgálatot. A keresztények azáltal, hogy a hitükkel ellentétes pogány rítusokat megtagadták, egyértelműen beazonosíthatóak, jogilag pedig támadhatóak lettek. A jogrendszeréről, politikai mértékletességéről és bölcsességéről híres római állam azonban lényegesen türelmesebben járt el az első keresztényekkel szemben, mint ahogy azt egyébként a törvények meghatározták. Bár a keresztényekre vonatkozó első törvények nem maradtak fenn, Pliniusnak, Bithynia konzuljának és Trajanus császárnak Kr. u. 112-

²⁸ Tertullianus, Quintus Septimius Florens (Karthágó, 160 k.-Karthágó, 220 u.): laikus teológus. Atyja római katonatiszt volt, aki fiát kitűnő neveltetésben részesítette. Jogi tanulmányai befejezése után ügyvéd Rómában, ahol 195 körül megkeresztelkedett, s visszatért szülővárosába. A római jog ellentmondásairól már megkeresztelkedése előtt pamfletet írt, s csak befolyásos barátja mentette meg a bírósági felelősségre vonástól. Íróként az Egyház szolgálatában tevékenykedett. Latinul és görögül is írt. Túlságosan szigorú volt mind önmagához, mind másokhoz, erkölcsi kérdésekben egyre merevebb álláspontot képviselt. Túlzott szigora, merevsége később válságba sodorta. Úgy látta, hogy a katolikus egyházban meglazult a fegyelem, ezért 207 körül szakított a nagy egyházzal, és egy kis csoport, a tertullianusok vezetője, majd a montanizmus híve lett. Ettől függetlenül Szt Ágostonig ő a latin egyház legeredetibb teológusa.

²⁹ TERTULLIANUS: *Apologeticum* in Migne, J. P. (szerk.): *Patrologia latina. Apologeticus pro Christianis. Series Prima Chapter 50.* (12) „Sed hoc agite, boni praesides, meliores multo apud populum si illis Christianos immolaveritis, cruciate, torquete, damnite, atterite nos: probatio est enim innocentiae nostrae iniquitas vestra. Ideo nos haec pati deus patitur. Nam et proxime ad lenonem dammando Christianam potius quam ad leonem confessi estis labem pudicitiae apud nos atrocior omni poena et omni morte reputari. [13] Nec quicquam tamen proficit exquisitor quaeque crudelitas vestra; inlecebra est magis sectae. Plures effimur quotiens metimur a vobis; semen est sanguis Christianorum.”

³⁰ TERTULLIANUS: *De corona* in Migne, J. P. (szerk.): *Patrologia latina.* Paris, 1884.

³¹ *Filius dei*: isten fia

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

ből fennmaradt levélváltása jó támpontot adhat a keresztényekkel szembeni jogi magatartással kapcsolatban.³² Ugyanakkor kétségtelen, hogy mivel a törvények alapvetően ember alkotta szabályrendszerből állnak, így nem maradhatnak állandó és változatlan formában. Inkább egyfajta megközelítést jelentenek. Csak egy törvény nem változik: Isten törvénye. Tertullianus és Origenes egyaránt megkülönbözteti az emberi és isteni eredetű törvényt, de egyetértenek abban, hogy a törvényesség alapja a közjó szolgálata, így mindaz, ami egy személy hatalmát szolgálja – személyi kultuszát építi – elveszti isteni eredetét. Mindezek mellett az „adjátok meg a császárnak, ami a császáré és Istennek, ami az Istené” elv tökéletesen érvényesíthető egyes korai teológusok szerint. A császár Isten megbízásából a birodalom érdekében teljesíti feladatát, ezért tisztelet jár neki úgy, hogy az ne lépje át az Istennek járó tisztelet határát.

Az első évszázadok embere számára a római birodalom jelentette azt a keretet, amely a környező világban a rendet, struktúrát képviselte, biztosítva az élet fenntartásához szükséges feltételeket. Ebben a keretrendszerben kellett minden népnek megtalálni a maga útját, érdekeinek érvényesítését, lehetőségeinek kiaknázását. A törvények betartása tehát meglehetősen érzékeny területet jelentett akkor, amikor a vallási meggyőződés ellentmondásba került a szabályokkal. A feszültségek feloldása érdekében előbb-utóbb meg kellett találni azt a mindenki által elfogadható megoldást, amely lehetővé teszi, hogy azok, akik hisznek Istenben, ne kényszerüljenek színlelésre. Ám ha arra akarják kényszeríteni őket, hogy meggyőződésükkel ellentétesen cselekedjenek, akkor inkább válasszák a halált, minthogy teljesítsék a parancsot. A vértanúk számát természetesen nem lehet pontosan megállapítani, de egyes kutatások szerint, míg az első században több ezren haltak vértanúhalált, addig a 2. és főként a 3. században számuk már csak néhány száz lehetett.³³ A 3. századtól az egyre jobban felerősödő keresztényüldözések miatt a hitükért vértanúságot vállaló keresztényeket nevezték mártírnak. Augustinus szerint „*Martyres non facit poena, sed causa*”, vagyis nem a szenvedés ténye, hanem annak oka tesz valakit mártírrá. Az egyház ugyan sosem népszerűsítette a vértanúságot, de ha az élet úgy hozta, akkor biztatott annak vállalására.³⁴

Az evangéliumokban található békeszerető és erőszakellenes kijelentésekre hivatkozva a keresztény egyházatyák közül a kezdetben még mérsékeltlen háborúellenes, később azonban a montanista irányzat követőjeként már kifejezetten háborúellenes Tertullianus vált az egyik legmeghatározóbb teroretikussá. Az Origenes filozófiájában megjelenő keleti aszketizmus és a sztoikus Lactantius szintén a kifejezetten pacifista felfogást erősítették, ám ez az irányzat mégsem vált az egyházban meghatározóvá.³⁵ Tertullianus a keresztség szentségét és a katonai esküt, mint egymás ellentéteit állítja szembe egymással. A keresz-

³² ADRIÁNYI G: Az egyháztörténet kézikönyve. München: Aurora, 1975. p. 31.

³³ u.o. p.33.

³⁴ GYŐRI L. J.: Mártírium, puritanizmus, retorika - Két XVII. századi magyar református prédikációs kötet tanulságai. Irodalomtörténet, 31/81. évf., 1. sz. (2000)

³⁵ UJHÁZI L. Az „igazságos háború tan” elemeinek tovább élése a jelenkori fegyveres konfliktusok kapcsán. p. 3. Kézirat.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

tény teoretikusok szerint tehát a keresztény vallású ember imádkozhat a birodalomért, de fegyvert nem foghat annak védelmében. A keresztények katonai szolgálattal szemben megnyilvánuló ellenségességét az is tovább fokozta, hogy a 3. század vége felé fokozódott a hadseregben a császárkultusz, s a császár képének tisztelete.³⁶ Ugyanakkor nincsenek bizonyítékok arra nézve, hogy a keresztény vallású katonákat azért hurcolták volna meg, mert magát a katonaságot, vagy a háborút tagadták volna meg.³⁷

FORDULAT, MILÁNÓI EDIKTUM (KR. U. 313), ARLES-I ZSINAT (KR. U. 314)

A római birodalom területén kialakuló kereszténység felfogása fennállásának első századaiban határozottan háborúellenes volt. A hatalmas kiterjedésű és rendkívül sokszínű birodalomban azonban az egyre súlyosabb nehézségek előrevetítették a politika és a vallás elkerülhetetlen összefonódását. Kr. u. 310-et követően – Constantin császár idején – bekövetkezett az a történelmi fordulat, amely később lehetővé tette a keresztény világbirodalom felépítését. Az első keresztény császároknak azonban nagyon óvatosan és körültekintően kellett eljárniuk a pogány vallás felszámolását célzó rendeletekkel. A pogányságot egyik napról a másikra értelemszerűen nem lehetett eltörölni, az egységes új államvallást pedig csak fokozatosan lehetett bevezetni. A római állam és a keresztény egyház közti későbbi kölcsönös közeledésben számos tényező játszott szerepet. Ennek egyik fontos eleme volt, hogy a 3. században a római birodalmat mind a külső határokat érő viharos támadások, mind a belső problémák egyaránt megterhelték, fokozatosan felmorzsolva ezzel a birodalom egyben tartására irányuló törekvéseket.³⁸ Jelentősen megkönnyítette a kompromisszumot az is, hogy a keresztények egyfajta sajátos, lelki értelemben az új iránynak megfelelő szemlélettel értelmezték az Ószövetségben számos helyen található idézeteket háborúkról és olyan katonai eseményekről, amelyek a hadakozás jogos és helyes voltát igazolják. A kezdeti „antimilitarizmust” és pacifizmust felváltotta egy sokkal racionálisabb szemlélet. A keresztény katonák pedig a harcokban is megállták a helyüket.

A keresztények katonai szolgálata tehát a 4. században már természetesnek számított, az egyházi vezetők nézetei pedig fokozatosan megváltoztak. Kr. u. 313. után a híres Milánói Ediktummal³⁹ – amely valójában ediktumként nem is létezett, tulajdonképpen csak

³⁶ BOROSY A.: Egyház és honvédelem az Árpád-korban. Hadakozó egyháznagyok, szerzetes lovagrendek. Hadtörténelmi Közlemények 34. évf. 2. szám (1987) pp. 199-200.

³⁷ JONES C.: Christians in the Roman Army: Countering the Pacifist Narrative (2012). Forrás: <https://gatesofnineveh.wordpress.com/2012/04/20/christians-in-the-roman-army-countering-the-pacifist-narrative/> Letöltés ideje: 2017. 09. 19., HELGELAND, John, DALY, Robert J., BURNS, J. Patout (szerk.): Christians and the Military: The Early Experience. Philadelphia, PA: Fortress Press, 1985. pp. 56-65., SHEAN J. F., Soldiering for God. Christianity and the Roman Army. Brill, 2010. pp. 186-205.

³⁸ BODOR A.: A béke kérdése Homérosztól Erasmusig. Korunk, 1971. pp. 837-838.

³⁹ DIÓS I. - VICZIÁN J. (szerk.): Magyar Katolikus Lexikon. Milánói Ediktum (milánói rendelet): a hagyomány szerint Nagy Konstantin (ur. 306-337) és Licinius társcsászárok (ur. 311-323) Milánóban 313-ban kibocsátott türelmi rendelete a keresztények javára.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

Licinus egyik körlevele volt – a helyzet fokozatosan megváltozott. A keresztény egyháznak éppúgy érdekében állt a birodalom fennmaradása, mint a birodalom vezetőinek, különösen, hogy az fokozatosan kereszténnyé vált. Konstantin császár másrésről felismerte, hogy a keresztények komoly politikai, gazdasági és szellemi befolyással rendelkeznek, amelyet később a maga javára, majd a Diocletianus után válságba kerülő Római Birodalom megszilárdítására használt fel. Valláspolitikájában rendkívüli bölcsességgel a vallási türelmet és a vallások egyenlőségét hirdette meg. A keresztény vallásnak, a templomoknak és a papoknak ugyanazokat a kiváltságokat biztosította, amelyeket korábban a pogányság élvezett (pl.: adómentesség, templomi menedékjog, rabszolga-elbocsátási jog) és további rendelkezéseivel is a kereszténység elterjedését és megerősödését támogatta. Betiltotta a véres cirkuszi játékokat, a keresztre feszítést, a gyermekkereskedelmet és a konkubinátust.⁴⁰ A rabszolgák megölését gyilkosságnak minősítette, Kr. u. 318-as és 333-as rendeleteivel pedig a püspököknek törvényhatósági jogokat biztosított, vélhetően az állami közigazgatás korrupciója és elégtelensége miatt.⁴¹ Kr. u. 321-től pedig a keresztény katonáknak már megengedték, hogy vasárnap elhagyhassák a tábort és részt vehessenek vallási szertartásaikon.⁴²

A Kr. u. 314-ben megtartott Arles-i zsinat 3. kánonja egy évvel a türelmi rendelet után már sokkal egyértelműbben mutatta meg az egyház és a politika közötti együttműködést. *De his qui arma proieciunt in pace, placuit abstineri eos a communione.* (Ha valaki békeidőben eldobja fegyverét, illő, hogy ne járuljon szentáldozáshoz.) A kánon a katonai szolgálat megtagadásának eseteire utal és elítéli azokat a katonákat, akik nem tartják be a szabályokat. Ha valaki békeidőben a hadsereg kötelékeibe tartozik, ott kell maradnia. Egy csatából vagy háborús időben megszökni azonban sokkal súlyosabb vétség volt, mint békeidőben megtagadni az engedelmességet. Természetesen a keresztényektől nem várták el, hogy katonák legyenek, ám jól meghatározott körülmények közepette lehetséges volt ezt

---

„Mivel már régóta fontolgatjuk, hogy a vallás szabadságát nem szabad elutasítani, hanem minden egyes ember értelmének és akaratának meg kell adni azt a jogot, hogy saját döntése szerint foglalkozzon az isteni dolgokkal, már korábban arra buzdítottuk a keresztényeket, hogy saját szektájuk és vallásuk hitét őrizzék. De mivel ugyanabból a leiratból, amelyben ilyen engedményt kaptak ezek a keresztények, világosan kitűnt, hogy sok és különféle feltétel is járul ehhez, talán ezek nemsokára eltávolítottak egyeseket attól, hogy ezt megtartsák. - Amikor én, Constantinus Augustus, és én, Licinius Augustus, kedvező előjelektől kísérvé Mediolanumba érkeztünk és mindent fontolóra vettünk, ami a köz hasznára és javára szolgál, a többi dolog közt, melyekről úgy tűnt, hogy mindenkinek hasznára válnak, úgy döntöttünk, hogy mindenekelőtt és elsősorban olyan rendelkezéseket bocsátunk ki, amik biztosítják az istenség iránti tiszteletet és imádást, azaz hogy megadjuk a keresztényeknek és mindenkinek azt a szabad választást, hogy azt a vallást kövesse, amelyiket akarja, úgyhogy bármelyik istenség vagy mennyei hatalom jóakarattal lehessen irántunk és mindenki iránt, aki hatalmunk alatt él...”

⁴⁰ DIÓS I. - VICZIÁN J. (szerk.): Magyar Katolikus Lexikon. Konkubinátus: ágyasság (lat. concubinitus): különböző nemű személyek közti tartós, házasságon kívüli nemi kapcsolat, mely együttéléssel jár.

⁴¹ ADRIÁNYI G.: Az egyháztörténet kézikönyve. Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK) 2000. p. 50.

⁴² MARCZALI H. (szerk.): Nagy képes világtörténet. III. kötet: A rómaiak története. V. rész, 1. szakasz 33. fejezet: Diocletianus és Nagy Constantinus kora

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

kisebb rosszként elnézni. A Kr. u. 314-es év tehát egyfajta kompromisszumos alkut jelentett, amelyet az egyház kötött az állammal a védelem fejében. Nemcsak megengedték, hanem ösztönözték is a keresztény katonákat arra, hogy a botrány elkerülése végett békeidőben maradjanak a hadseregben. Ugyanakkor továbbra sem adtak engedélyt embertársaik megölésére, így az első hivatalos dokumentumban, amelyben az egyház bünteti a katonaság lelkiismereti megtagadását, nem nyilatkozik a háborús időkre vonatkozó magatartásról.⁴³

Kr. u. 416-tól már csak keresztények szolgálhattak a római hadseregben. Fegyveres erő nélkül értelemszerűen nem lehet a birodalmat megvédeni, így a keresztények katonáskodása elkerülhetetlen volt. A keresztény szerzők álláspontja is fokozatosan megváltozott. A kereszténység háborúról alkotott felfogása átértékelődött. A korabeli egyházatyáknál, patrisztikus szerzőknél, mint például Szent Ambrusnál, vagy Szent Ágostonnál is megjelenik az igazságos háború elemzése, a témának pedig a későbbiek folyamán komoly irodalma jött létre.⁴⁴

ETIKAI KÉRDÉSEK ÉS ETIKAI NORMÁK SZENT SEBESTYÉN ÉLETÉBEN ÉS KORÁBAN

Szent Sebestyén egyszerre volt katona és keresztény. Szolgálata során maga is látta a keresztény katonák római hadseregben belüli nehéz helyzetét. A keresztény hitre tért és ezért üldöztetésre, mártírhálálra ítélt keresztény katonák számára a közösség biztosította a lelki segítségnyújtást. Szent Sebestyén maga is számtalan módon igyekezett könnyíteni a meghurcolt, megkínzott keresztényeken. Később, mikor a kereszténység államvallás lett, ezek a lelkiismereti problémák is megoldódtak. A keresztény eszme szabad gyakorlása mind az egész római társadalomban, mind a katonák életében is teret nyert.⁴⁵

Bár az egyháznak mindig is voltak fenntartásai a háborúzással szemben, tulajdonképpen sosem ítélte el egyértelműen sem a háborút, sem a katonaságot. A kereszténység és a háború, az egyház és a katona nem állt ellentétben egymással, amelyet jól reprezentálnak a különböző harcos szentek kultuszai is (pl.: Mór, György, Mihály, Sebestyén).⁴⁶ A keresztény erkölcsi hagyományban az ún. „igazságos háború” jelentette azt a keretrendszert, amelyben a hadviselés egyetlen elfogadható célja az igazságos béke megteremtése, a civil lakosság biztonságának megóvása volt, nem pedig az ellenség elpusztítása.⁴⁷ Az egyház tehát nem zárta ki a háború lehetőségét, de elítélte a háború kirobbantására irányuló igazságtalan célokat, okokat.

⁴³ HORNUS, J. M.: It is not lawful for me to fight. Herald Press, 1980. p.117.

⁴⁴ UJHÁZI L. Az „igazságos háború tan” elemeinek tovább élése a jelenkori fegyveres konfliktusok kapcsán. p. 5. Kézirat.

⁴⁵ HORVÁTH Z.: Lelkészek a katonák között. Hadmérnök IV. évf. 2. szám - 2009. június. P. 4.

⁴⁶ BOROSY A.: Egyház és honvédelem az Árpád-korban. Hadakozó egyháznagyok, szerzetes lovagrendek. Hadtörténelmi Közlemények 100 (1987)

⁴⁷ SOMFAI B.: Igazságos háború és a háború igazsága. A Szív, Jezsuita Kiadó: 1991. 3.sz. pp.:131-133.; 4. sz. pp.:186-89.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

SZENT SEBESTYÉN JELENTŐSÉGE NAPJAINKBAN

A szentek tisztelete egyrészt a kereszténység egyik legfontosabb kultuszformája, másrészt a szent védelme alá rendelt tevékenység, terület, vagy élethelyzet egyik legfőbb képviselője. A késő antikvitástól egészen a középkor végéig a mindennapi élet természetes részét képezte. Az egyes szentek történetét kutatva megismerhetjük a különböző korok vallásos világgképét, az akkori társadalmat, annak jogi környezetét, hétköznapi életét, ideáljait és hiedelmeit. Megismerhetjük az egyházi és a politika viszonyát, illetve a művészettörténetben, irodalomban megjelenő alakjait.⁴⁸

SZENT SEBESTYÉN TISZTELETE MAGYARORSZÁGON

Szombathelyen Szent Fábán és Sebestyén fogadalmi ünnepi szentmiséjén kérik Szent Fábán és Szent Sebestyén közbenjárását a város békéjéért és minden lakójáért. A város előljárói és lakói az 1710–11-ben pusztító pestisjárvány elmúltával – mivel ezen az ünnepen kezdett érezhetően enyhülni a járvány – fogadalmat tettek arra, hogy ezt a napot minden évben megünneplik.

Kalocsán a Szent Sebestyén búcsú kapcsán az elmúlt években már arról is megemlékeztek, hogy nem csupán a régi korokban volt keresztényüldözés. Napjainkra a kereszténység lett a legüldözöttebb vallás.

Pécsett a Szent Sebestyén irgalmas rendi templom (volt kapucinus templom) a kapucinus szerzetesek által 1727 és 1731 között épült Szent Sebestyén tiszteletére, a szent vértanúságát a főoltár mutatja be. A templomot 1734-ben sekrestyével bővítették. 1744-ben tűzvész áldozatául esett, de később eredeti formájában újra felépült és egy kórossal is gyarapodott. 1787-ben II. József császár feloszlatta a kapucinusokat is, így rendházuk és templomuk megüresedett. Helyüket 1796-tól a betegápolás szolgálatát áldozatosan végző Irgalmas rend vette át, akik a templomot egyelőre változatlan formában hagyták és védőszentje is Szent Sebestyén maradt. 1950-ben az irgalmasokat száműzték az államosított kórház falai közül, s csak a templomban tevékenykedhettek, majd később feloszlatták a rendet. 1990-ben visszakapták a rendházat, a kórházban pedig ismét végezhettek gyógyító tevékenységet.⁴⁹

⁴⁸ KLANICZAY G.: Új eredmények a szentkultusz középkori történetének kutatásában. Korunk, 28. évf. 8. sz. 2016. augusztus. Forrás: http://epa.oszk.hu/00400/00458/00550/pdf/EPA00458_korunk_2016_08_003-010.pdf Letöltés ideje: 2016. 06. 02.

⁴⁹ BAJKÓ F.: Szent Sebestyén irgalmas rendi templom, Pécs. Forrás: <http://www.templom.hu/phpwcm/index.php?id=14,556,0,0,1,0> (Letöltés ideje: 2017. 06. 02.)

SZENT SEBESTYÉN A MŰVÉSZETBEN

A művészetben Sebestyén vértanúságának témájával kiemelten sokszor találkozhatunk.⁵⁰ A sebesült és beteg katonák hivatalos védőszentjeként a szent legendájában megjelenő nyilak már az ókortól kezdve a kínzó betegség jelképeivé váltak. A nyilazás motívuma 1000 körül kezdett megjelenni az ábrázolásokban, és azóta is ez a jellemző elem a szent képein, szobrain. Mint segítő szenthez fordultak hozzá pestis és más – embereket vagy állatokat pusztító – járvány idején is, emellett az íjászok, kézműves céhek, rendőrség és éjjeliőrök is védőszentjüként tisztelik.

A világon számos templomot szenteltek neki, valamint gyógyszertárakat, céheket, íjászköröket és önkéntes tűzoltóegyleteket neveztek el róla. A 14. század után szinte minden festő legalább egyszer megalkotta a maga „Szent Sebestyén mártíromsága” művét. Néhány példa a legnagyobbak közül: Botticelli, Perugino, Tiziano, Leonardo, Raffaello, Caravaggio, Bronzino, Mantegna (háromszor is), Hans Memling, Luca Signorelli, Rubens, Jusepe de Ribera, El Greco, Honoré Daumier. Az újabbak közül Egon Schiele (önarckép-ként) és Salvador Dali.

Gabriele D’Annunzio (1863-1938) olasz író, költő, drámaíró, újságíró, politikus a „Szent Sebestyén vértanúsága” című Debussy mű szöveggönyvének írójaként vált ismertté.

Claude Debussy (1862-1918) francia zeneszerző, impresszionistaként jellemzik, zenekari és zongoraműveit gyakran előadják. „Szent Sebestyén vértanúsága” című, késői alkotói periódusában született művét a legjobb alkotásai között tartják számon.

ÖSSZEFOGLALÁS

Szent Sebestyén életének, legendájának és korán kialakult kultuszának megismerése számos egyéb területtel való találkozást vonz maga után. Nemcsak egyháztörténeti áttekintést igényel, hanem olyan államelméleti kérdéseket is érint, mint pl. az állam és az egyház sajátos szerepéből és feladatából következő elkerülhetetlenül kettős közigazgatási rendszer kialakulása. A politikai és társadalmi körülmények fokozatos, de állandó változása a keresztények üldözésétől a konszolidációig tartó három évszázad alatt jutott el a keresztény katonák hitükért vállalt vértanúságától annak kultikus tiszteletéig mind a konkrét fegyvernemeknél, mind a művészetekben, mind pedig más területeken egészen napjainkig. A folyamat számos etikai kérdést felszínre hozott, amelyekre a válaszok keresése némely területen már Szent Sebestyén korában stabil etikai normák kialakulásához vezetett. Mindezek mellett a katona, a keresztény és a vértanú Szent Sebestyén tisztelete hozzájárulhat a katonasággal, a háborúval és az igazságos háború elméletének erkölcsi megítélésével kapcsolatos egyéni döntések meghozatalához.

⁵⁰ Amega Kultúrorvosstan: Megzenésített képek – megfestett zenék (8. rész) 2014. október. Forrás: http://www.ameganet.hu/wp-content/uploads/2014/08/Kepek_zenek_14_05.co_.pdf (Letöltés ideje: 2017. 06. 02.)

Ezt elősegítendő azonban még számos értékes kutatási lehetőség áll rendelkezésünkre.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. ADRIÁNYI G.: *Az egyháztörténet kézikönyve*. München: Aurora, 1975.
2. Agárd Római Katolikus Plébánia: A Szent Sebestyén bazilika. Forrás: <http://www.agardkatolikus.hu/hit-es-mveszet/az-epiteszet-kuelhoni-remekel/301-a-szent-sebestyen-bazilika.html> (letöltés ideje: 2017. 06. 12.)
3. Amega Kultúrorvostan: Megzenésített képek – megfestett zenék (8. rész) 2014. október. Forrás: http://www.ameganet.hu/wp-content/uploads/2014/08/Kepek_zenek_14_05.co_.pdf (letöltés ideje: 2017. 06.02.)
4. BAJKÓ F.: *Szent Sebestyén irgalmas rendi templom, Pécs*. Forrás: <http://www.templom.hu/phpwcms/index.php?id=14,556,0,0,1,0> (letöltés ideje: 2017. 06. 02.)
5. BODOR A.: *A béke kérdése Homérosztól Erasmusig*. Korunk, 1971.
6. BOROSY A.: *Egyház és honvédelem az Árpád-korban. Hadakozó egyháznagyok, szerzetes lovagrendek*. Hadtörténelmi Közlemények 34. évf. 2. szám (1987)
7. COOPER J. C. (szerk.): *Dictionary of Christianity*. Routledge, New York. 2013.
8. DIÓS I. - VICZIÁN J. (szerk.): *Magyar Katolikus Lexikon*: III:44. Szent István Társulat. 1975. - BL:1893
9. DIÓS I.: *Napi kenyerünk. Homiliák a szentekről*. Szent István Társulat, 2001.
10. GYÖRI L. J.: *Mártírium, puritanizmus, retorika - Két XVII. századi magyar református prédikációs kötet tanulságai*. Irodalomtörténet, 31/81. évf., 1. sz. (2000)
11. HELGELAND, John, DALY, Robert J., BURNS, J. Patout (szerk.): *Christians and the Military: The Early Experience*. Philadelphia, PA: Fortress Press, 1985.
12. HORNUS, J. M.: *It is not lawful for me to fight*. Herald Press, 1980.
13. HORVÁTH Z.: *Lelkészek a katonák között*. Hadmérnök IV. évf. 2. szám - 2009. június.
14. IRENAEUS: *Adversum heresis* in MIGNE, J. P. (szerk.): *Patrologia latina*.
15. JONES C.: *Christians in the Roman Army: Countering the Pacifist Narrative* (2012). Forrás: <https://gatesofnineveh.wordpress.com/2012/04/20/christians-in-the-roman-army-countering-the-pacifist-narrative/> (letöltés ideje: 2017. 09. 19.)
16. Katolikus Tábort Püspökség – Katonai Ordinariátus: Január 20. *Szent Sebestyén vértanú - A sebesült és beteg katonák védőszentje*. Forrás: <http://www.ktp.hu/kalendar/januar-20-szent-sebestyen-vertanu-sebesult-es-beteg-katonak-vedoszentje> (letöltés ideje: 2017. 06. 12.)
17. KLANICZAY G.: *Új eredmények a szentkultusz középkori történetének kutatásában*. Korunk, 28. évf. 8. sz. 2016. augusztus. Forrás: http://epa.oszk.hu/00400/00458/00550/pdf/EPA00458_korunk_2016_08_003-010.pdf (letöltés ideje: 2016. 06. 02.)
18. Lelki zárandoklat Róma: Szent Sebestyén vértanú példája nyomán. Forrás: <http://lelki-zarandoklat-roma.blogspot.hu/2013/10/7-szent-sebestyen-bazilika.html> (letöltés ideje: 2017. 06. 12.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

19. MARCZALI H. (szerk.): *Nagy képes világtörténet*. III. kötet: A rómaiak története.
20. MÁTRAI J.: *Védő és segítő szentjeink*. Szent István Társulat, 1941.
21. SHEAN J. F., *Soldiering for God. Christianity and the Roman Army*. Brill, 2010.
22. SOMFAI B.: *Igazságos háború és a háború igazsága*. A Szív, Jezsuita Kiadó: 1991. 3.sz, 4. sz,
23. Táborilelkész.hu: *Szent Sebestyén vértanú - a beteg és sebesült katonák védőszentje*. Forrás: <http://www.taborilelkesz.hu/rovatok/unnepek/szent-sebestyen/> (letöltés ideje: 2017. 06. 12.)
24. Táborilelkész: *Szent Sebestyén vértanú - a beteg és sebesült katonák védőszentje*. Forrás: <http://www.taborilelkesz.hu/rovatok/unnepek/szent-sebestyen/> (letöltés ideje: 2017. 06. 12.)
25. TERTULLIANUS: *Apologeticum* in Migne, J. P. (szerk.): *Patrologia latina*.
26. TERTULLIANUS: *De corona* in Migne, J. P. (szerk.): *Patrologia latina*.
27. UJHÁZI L. Az „igazságos háború tan” elemeinek tovább élése a jelenkori fegyveres konfliktusok kapcsán. Kézirat.
28. UJHÁZI L.: *A csoda szerepe és jogi bizonyítása a boldoggá és a szentté avatási eljárásokban*. In: Nagypál Szabolcs, Bányai Ferenc, Bakos Gergely (szerk.) *A vallási tapasztalat megértése: Jog, bölcselet, teológia*. Budapest; Pannonhalma, L'Harmattan Kiadó.
29. VANYÓ L. (szerk.): *Apostoli atyák: I*. PPEK. 1988.